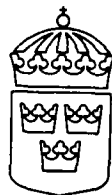

Regeringens proposition

1994/95:118

Prop.
1994/95:118

Lagstiftning med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 januari 1995

Ingvar Carlsson

Anna Lindh
(Miljödepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa lagändringar som en följd av att Sverige vid ett medlemskap i EU ansluter sig till den Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom).

Anslutningen till Euratom föranleder endast mindre ändringar i de svenska reglerna. När det gäller transporter av radioaktivt avfall föreslås att strålskyddslagens (1988:220) tillämpningsområde utvidgas till att omfatta tillståndsprövning vid export av radioaktivt avfall. Vidare bör vissa grundläggande begränsningar i rätten till export tas in i lagen. Samma regler kommer att gälla vid tillämpningen av kärntekniklagen (1984:3) och lagen (1991:341) om strategiska produkter.

Dessutom föreslås att det gällande förbudet mot slutförvaring i Sverige av kärnavfall från utlandet utvidgas till att gälla mellanlagring i avvaktan på slutförvaring.

Euratomreglerna om försörjning med kärnbränsle innebär att avtal om leveranser måste godkännas av Euratoms försörjningsbyrå. I propositionen föreslås ett bemyndigande i kärntekniklagen för regeringen att meddela föreskrifter i syfte att säkerställa att reglerna följs på detta område.

Slutligen föreslås två tillägg till kärntekniklagen för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som krävs enligt Euratoms regler om säkerhetskontroll, dvs. åtgärder i syfte att förhindra spridning av kärnvapen.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1995.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter	8
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Allmänt om lagstiftningsbehovet	9
5	Informationsspridning	11
6	Strålskydd och avfallstransporter	14
7	Mellanlagring av utländskt använt kärnbränsle och kärnavfall	17
8	Försörjning med kärnbränsle	19
9	Säkerhetskontroll av klyvbart material	22
10	Författningskommentar	26
10.1	Förslaget till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)	26
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	26
10.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter	27
Bilaga 1	Promemorians lagförslag	28
Bilaga 2	Sammanställning av remissyttranden	32
Bilaga 3	Lagradsremissens lagförslag	36
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	41
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde	42
	Rättsdatablad	43

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220),
2. lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,
3. lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)

Härigenom föreskrivs i fråga om strålskyddslagen (1988:220)
dels att 5, 20 och 24 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 20 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Med verksamhet med strålning avses i denna lag

1. tillverkning, införsel, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

1. tillverkning, införsel, *utförsel*, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

2. användning av eller annan därmed jämförlig befattning med tekniska anordningar som kan alstra strålning.

20 §

Tillstånd krävs för att

1. tillverka, till landet införa, transportera, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha eller använda ett radioaktivt ämne,

2. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla en teknisk anordning som kan och är avsedd att sända ut joniserande strålning eller sådan del av anordningen som är av väsentlig betydelse från strålningssynpunkt,

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd.

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd,

4. från landet *utföra* radioaktivt avfall.

20 a §

Tillstånd till utförsel av radioaktivt avfall får inte avse utförsel till

1. området söder om 60 grader sydlig bredd,

2. en stat utanför Europeiska unionen som är part i den fjärde ACP/EEG-konventionen av den 15 december 1989,

3. en stat som förbjudit import av radioaktivt avfall eller som kan antas sakna förmåga att ta hand om sådant avfall på ett säkert sätt.

24 §

Ett tillstånd får begränsas till att avse viss tid.

Ett tillstånd får begränsas till att avse viss tid. *Tillstånd till införsel eller utförsel av radioaktivt avfall skall begränsas till en tid av högst tre år.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

dels att 5 a, 18 och 27 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

Tillstånd att uppföra en kärnkraftsreaktor får inte meddelas.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. *Detsamma gäller sådan lagring som sker i avvaktan på slutförvaring (mellanlagring).* Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

I fråga om tillstånd till införsel eller utförsel av kärnavfall gäller de begränsningar som anges i 20 a och 24 §§ strålskyddslagen (1988:220).

8 a §

Regeringen får föreskriva att tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall förenas med de villkor som behövs för att säkerställa tillämpningen av de krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material som följer av bestämmelserna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

Tillsynsmyndigheten får besluta om de åtgärder som behövs samt meddela tillståndshavaren de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

Tillsynsmyndigheten får även besluta om verkställandet av sanktioner enligt artikel 83.1 i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen eller enligt tillsynsmyndighetens föreläggande, får myndigheten låta vidta åtgärden på hans bekostnad.

27 §

Den som inte fullgör vad tillsynsmyndigheten begär eller beslutar med stöd av 17 eller 18 § eller vad den lokala säkerhetsnämnden begär med stöd av 21 § eller som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar myndigheten eller nämnden oriktiga uppgifter, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som inte fullgör sin uppgiftsskyldighet enligt kommissionens förordning (Euratom) nr 3227/76 av den 19 oktober 1976 om tillämpning av bestämmelserna om säkerhetskontroll i Euratom eller som vid uppgiftslämnandet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter till kommissionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter

Prop. 1994/95:118

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1991:341) om strategiska produkter skall införas en ny paragraf, 4 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

I fråga om tillstånd till utförsel av använt kärnbränsle gäller de begränsningar som anges i 20 a och 24 §§ strålskyddslagen (1988:220).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

Ett medlemskap i EU innebär att Sverige ansluter sig till Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom). Regeringen har i prop. 1994/95:19 om Sveriges medlemskap i Europeiska unionen föreslagit att Euratom-fördraget och de rättsakter m.m. som beslutats med stöd av detta fördrag skall gälla i Sverige. I propositionen lämnas en översiktlig redogörelse för innehållet i fördraget och rättsakterna. Vidare sägs i propositionen att regeringen kommer att återkomma till riksdagen med förslag till de lagändringar som behövs.

Förslag till sådana kompletteringar har lämnats i promemorian Ändringar i lagstiftningen om kärnsäkerhet och strålskydd med anledning av anslutningen till den Europeiska atomenergigemenskapen (Ds 1994:124). Promemorian har upprättats inom Miljödepartementet. Lagförslagen i promemorian finns i *bilaga 1*.

Miljödepartementet har inbjudit berörda myndigheter, företag och organisationer till ett möte i oktober 1994 för att inhämta synpunkter på förslagen i promemorian. Dessa har också lämnat skriftliga yttranden. En förteckning över inbjudna till och närvarande vid mötet och en sammanställning av remissynpunkterna finns i *bilaga 2*.

Lagrådet

Regeringen beslöt den 8 december 1994 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i lagtexten jämfört med de lagförslag som remitterades till Lagrådet.

4 Allmänt om lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Behovet av nationell lagstiftning som komplettering till Euratom-fördraget bör bedömas med utgångspunkt från hur fördraget har kommit att tillämpas i praktiken. Lagstiftning krävs därför bara i begränsad utsträckning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen invändning framförs mot slutsatserna i promemorian i denna del. *Naturskyddsföreningen* anser att beslutsunderlaget och remissförfarandet är otillräckligt samt att ett beslut bör grundas på en offentliggjord och remissgranskad, systematisk genomgång av Unionens gällande rättsakter på området. Liknande synpunkter framförs av *Greenpeace*.

Skälen för regeringens bedömning: Euratom är en av de tre ursprungliga Europeiska gemenskaperna och fördraget om Euratom undertecknades liksom Romfördraget år 1957. Euratoms centrala uppgift är enligt Euratom-fördraget att skapa de förutsättningar som behövs för

en snabb organisation och tillväxt av kärnenergiindustrierna och därigenom bidra till en höjning av levnadsstandarden i medlemsstaterna och till utvecklingen av förbindelserna med övriga länder. Innehållet i fördraget bör bedömas i ljuset av det politiska läget under 1950-talet. Det fredsbevarande syftet, att ställa en potentiellt farlig verksamhet under gemensam kontroll, var därvid väsentligt. Samtidigt ville man med hjälp av atomenergin göra Europa energimässigt oberoende av omvärlden. Det gällde att skapa goda betingelser för en fortsatt snabb utbyggnad av industrin och att rättvist fördela det uran som man vid den tidpunkten antog skulle förbli en bristvara i världen.

Förhållandena är sedan länge helt annorlunda än de som fanns då Euratom-fördraget undertecknades. Kärnkraftindustrin har varit verksam under lång tid och behovet av forskning och utveckling har ändrats sedan 1957. Synen på kärnkraften är dessutom en annan. Det råder överskott av uran på världsmarknaden och denna situation kan i stort sett förväntas bestå.

Detta har sammantaget lett till att fördraget i stora delar är föråldrat. Delar av fördraget tillämpas inte enligt sin lydelse utan enligt en successivt utvecklad praxis. Av politiska skäl har det emellertid inte varit aktuellt att omförhandla och ändra fördraget i dessa delar. Andra delar av fördraget behandlar dock frågor som fortfarande är aktuella, dvs. där spelar fördraget och de underliggande rättsakterna en viktig roll. Exempel härpå är skapandet av en gemensam basnivå för strålskydd samt kontrollen för att garantera att kärnmateriel inte används för andra ändamål än dem för vilka de är avsedda (s.k. safeguards).

Behovet av kompletterande svenska regler

Efter anslutningen till EU gäller Euratom-fördraget i Sverige i enlighet med lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. De förordningar som beslutats med stöd av fördraget gäller också direkt i Sverige.

Nationella regler krävs dock för att genomföra bestämmelserna i direktiven under Euratom, eftersom sådana rättsakter inte är direkt tillämpliga i Sverige. I vissa fall ställer Euratom-fördraget vidare krav på att åtgärder vidtas av medlemsstaten för att säkerställa att kommissionen och andra organ skall kunna fullgöra sina uppgifter. Vidare gäller som en allmän princip att medlemsstaterna skall se till att de skyldigheter fullgörs som åläggs enskilda enligt direkt tillämpliga rättsakter, främst förordningar.

Regeringen anser att behovet av lagstiftning skall bedömas mot bakgrund av den praxis som har utvecklats vid tillämpningen av fördraget. Som nämnts stämmer ofta inte fördragets ordalydelse och praxis överens. Främst gäller detta Euratom-fördragets komplicerade system för att säkerställa tillgången på kärnbränsle inom gemenskapen.

I fråga om regler om strålskydd och s.k. safeguards finns det däremot stora likheter mellan EU:s och Sveriges sätt att arbeta. Reglerna i fördraget och i rättsakterna kan på ett enkelt sätt samordnas med det gällande svenska systemet. I allmänhet finns redan i den svenska lagstift-

ningen bemyndiganden för regeringen eller myndigheterna att besluta om de föreskrifter som behövs.

När det gäller de synpunkter på ärendets beredning som framförts av bl.a. Naturskyddsföreningen om behovet av en genomgång av Euratoms rättsakter vill regeringen anföra följande. Förhandlingsresultatet på Euratom-området samt innehållet i fördraget och i rättsakterna under Euratom redovisas i propositionen om EU-medlemskap. Förhandlingarna om medlemskap har bl.a. resulterat i en gemensam förklaring om tillämpningen av fördraget, där vissa grundläggande frågor om fördragets tillämpning klarläggs. Propositionen föregicks av en departementspromemoria om Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen (Ds 1994:48). Promemorian har remissbehandlats. En mer utförlig genomgång av Euratom-fördraget och de sekundära rättsakterna på området faller utanför ramen för detta lagstiftningsärende. De förslag som lämnas i detta sammanhang avser främst att ändra lagstiftningen i de fall det behövs för att komplettera de direkt verkande Euratomreglerna.

Den svenska lagstiftning som berörs finns främst i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) och i strålskyddslagen (1988:220). Av intresse i detta lagstiftningsärende är bestämmelserna i avdelning II i Euratom, närmare bestämt reglerna om informationsspridning (kap. 2), hälsoskydd (kap. 3), försörjning och egendomsordning (kap. 6 och 8) samt säkerhetskontroll (kap. 7).

De ändringar i lagstiftningen som föreslås innebär bl.a. nya regler om tillståndsprövning vid utförsel av radioaktivt avfall. Förslagen medför inte något behov av ökade resurser för de ansvariga myndigheterna.

5 Informationsspridning

Regeringens bedömning: Reglerna om gemensamt utnyttjande av forskningsresultat på kärnenergiområdet i kapitel 2 i Euratom-fördraget tillämpas inte i praktiken. Det begränsande uppgiftslämnande till kommissionen som sker på detta område kan fullgöras utan särskild lagstiftning. Bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt i samma kapitel och i artikel 194 i fördraget kräver inte heller någon lagstiftning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Slutsatserna i promemorian om bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt ifrågasätts av *Naturskyddsföreningen* och *Greenpeace*. I övrigt kommenteras inte de överväganden som görs i promemorian.

Skälen för regeringens bedömning: Euratom-fördragets bestämmelser om informationsspridning (kap. 2, artikel 12–29) syftar till att säkerställa att patent, forskningsresultat m.m. snabbt skall bli tillgängliga för samtliga medlemsländer. Det finns enligt artikel 12 en skyldighet för kommissionen att till medlemsstater, personer och företag upplåta rätt till

icke-exklusiva licenser till sådana patent, provisoriska uppfinningsskydd, nyttighetsmodeller eller patentansökningar som gemenskapen innehar under förutsättning att dessa kan effektivt utnyttja de uppfinningar som licenserna avser.

Det finns även en skyldighet för en medlemsstat att informera kommissionen om ansökningar om patent eller nyttighetsmodeller som anknyter till kärnenergiområdet och som lämnas in i medlemsstaten. Om sökanden samtycker, skall information om innehållet i ansökan lämnas till kommissionen inom en bestämd tid. Om sökanden vägrar att ge sitt samtycke, kan kommissionen ändå kräva att information om innehållet i en ansökan lämnas (artikel 16). Fördraget innehåller vidare regler om hur licenser till uppfinningar skall upplåtas till kommissionen för att kunna utnyttjas i medlemsstaterna. I de fall en frivillig uppgörelse med sökanden inte kan uppnås finns särskilda regler om skiljedom och tvingande beslut (artikel 17–23).

Bestämmelserna har i allt väsentligt inte längre någon praktisk betydelse. Medlemsländerna lämnar som en ren formalitet information till kommissionen om de patentansökningar på området som lämnas in till respektive medlemsstats patentmyndighet. Kommissionen sammanställer den information om ansökningar som medlemsländerna lämnar in, men man begär inte att få ta del av innehållet i ansökningarna.

Reglerna om informationsspridning har kompletterats med vissa sekretessbestämmelser. Enligt artikel 24 skall sådan information som Euratomgemenskapen får när den genomför sitt forskningsprogram och vars röjande är ägnat att skada en eller flera medlemsstats försvarsintressen vara sekretessbelagd i enlighet med vissa i fördraget angivna villkor. Om kommissionen finner att röjandet av viss information är ägnat att skada en eller flera medlemsländers försvarsintressen skall kommissionen tills vidare tillämpa den sekretessgrad som anges i en av rådet antagen sekretessförfordning (Rådets förfordning nr 3 av den 31 juli 1958 om tillämpningen av artikel 24 i Euratom-fördraget).

Kommissionen skall omedelbart lämna informationen till medlemsstaterna som i sin tur skall säkerställa sekretessen på samma sätt. Medlemsstaterna skall inom tre månader underrätta kommissionen om de önskar bibehålla den provisoriskt tillämpade sekretessgraden, ersätta den med en annan eller häva sekretessen. Efter utgången av denna tid skall den strängaste av de begärda sekretessgraderna tillämpas. Kommissionen skall underrätta medlemsstaterna om detta.

Vidare kan en medlemsstat som informerar om förekomsten av eller innehållet i en ansökan om patent eller nyttighetsmodell upplysa om eventuella behov av sekretess på grund av försvarshänsyn. Kommissionen och övriga medlemsstater skall därefter vidta de åtgärder som enligt säkerhetsförfordningen krävs för den sekretessgrad som medlemsstaten begärt (artikel 25).

Bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt finns också i artikel 194 i fördraget. Enligt punkt 1 i denna artikel gäller bl.a. att medlemmarna av gemenskapens kommittéer samt alla andra personer, som antingen i tjänsten eller genom sina offentliga eller privata förbindelser med gemenskapens institutioner eller anläggningar eller med de gemensamma

företagen skaffar sig eller får vetskap om sådana faktiska förhållanden, upplysningar, kunskaper, dokument eller föremål vilka är sekretessbelagda med stöd av bestämmelser som utfärdats av en medlemsstat eller någon av gemenskapens institutioner, är skyldiga att även efter det att deras tjänst eller förbindelser har upphört, bevara sekretessen gentemot alla obehöriga personer liksom allmänheten. Varje medlemsstat skall betrakta ett åsidosättande av denna skyldighet som ett brott mot landets sekretessregler; staten skall därvid både i sakligt hänseende och när det gäller behörigheten tillämpa sina rättsregler om brott mot statens säkerhet eller om brott mot tystnadsplikt. Staten skall på begäran av varje berörd medlemsstat eller kommissionen väcka talan mot var och en under dess jurisdiktion som begår ett sådant brott.

Enligt punkt 4 i samma artikel gäller, att om ett bemyndigande att inhämta uppgifter om sådana faktiska förhållanden, upplysningar, dokument eller föremål som omfattas av fördraget och som är sekretessbelagda har lämnats av någon av gemenskapens institutioner eller av en medlemsstat till en person som utövar sin verksamhet inom tillämpningsområdet för fördraget, skall bemyndigandet godtas av varje annan institution och varje annan medlemsstat.

Behovet av ändrade regler

Med hänsyn till det mycket begränsade informationslämnande som sker i praktiken enligt artikel 16 krävs inte några kompletterande regler i svensk lagstiftning. Information om patentansökningar kan för Sveriges del lämnas av Patent- och registreringsverket.

När det gäller bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt kan följande överväganden göras.

I sekretesslagen (1980:100) finns bl.a. bestämmelser i 2 kap. om sekretess med hänsyn främst till rikets säkerhet och dess förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation. Av 7 kap. 3 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 och 3 §§ yttrandefrihetsgrundlagen framgår att friheten enligt dessa grundlagar att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad. Det gäller bl.a. fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt. I 16 kap. sekretesslagen anges i vilka fall dessa friheter i övrigt är begränsade vid uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt. I 20 kap. 3 § brottsbalken finns bestämmelser om straff vid brott mot tystnadsplikt.

Frågan om förhållandet mellan sekretessregler i gemenskapens rättsakter och de svenska reglerna om sekretess och meddelarfrihet har behandlats i samband med att beslut fattades om en ökad öppenhet när det gäller uppgifter som omfattas av utrikessekretess (prop. 1994/95:112, bet. 1994/95:KU8, rskr. 1994/95:128). I propositionen redovisade regeringen sin syn på den svenska offentlighetsprincipens ställning vid ett svenskt EU-medlemskap. Regeringens bedömning, som delades av riksdagen, var att det inte krävs någon ändring i de svenska reglerna så länge de intressen som skall skyddas enligt gemenskapsreglerna överensstämmer med de intressen som skyddas enligt sekretesslagen. Vidare konstaterades att straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken inte kan

anses omfatta gemenskapsrättsliga tystnadsplikter, men att någon ändring av bestämmelsen inte behöver göras eftersom de gemenskapsrättsliga tystnadsplikterna har sin motsvarighet i sekretesslagens föreskrifter.

De överväganden och slutsatser som redovisats i den nyssnämnda propositionen gäller även bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt i Euratom-fördraget och de sekundära rättsakterna under fördraget. Det finns dock skäl att här särskilt nämna artikel 194 i Euratom-fördraget, som enligt sin ordalydelse innehåller mycket långtgående föreskrifter om tystnadsplikt. I betänkandet Utrikessekretessen (SOU 1994:49), som legat till grund för den nyssnämnda propositionen om utrikessekretess, kommenteras den bestämmelsen. Därvid konstateras att det kan ifrågasättas om detta stadgande är förenligt med vår meddelarfrihet, de svenska åtalsreglerna och bestämmelserna i 2 kap. 13 § regeringsformen.

Med hänsyn till den praxis som utbildats inom Euratom och att artikel 194 såvitt bekant aldrig har tillämpats i praktiken anser regeringen dock att det saknas anledning att föreslå någon ändring av de svenska reglerna.

6 Strålskydd och avfallstransporter

Regeringens förslag: Lagstiftningen om kärnsäkerhet och strålskydd kompletteras med anledning av bestämmelserna i direktivet om transporter av radioaktivt avfall. Strålskyddslagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta utförsel av radioaktiva ämnen. Tillståndsplikt införs för utförsel av radioaktivt avfall. I lagen anges vissa fall då tillstånd till utförsel inte får ges. Tillstånd får gälla i högst tre år. Samma regler kommer att tillämpas vid tillståndsprövning när det gäller utförsel av material som faller under kärntekniklagen och lagen om strategiska produkter.

I övrigt föranleder inte Euratoms regler om strålskydd någon lagstiftning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Förslagen tillstyrks. *Statens strålskyddsinstitut* anser att tillståndsplikten skall omfatta utförsel av alla radioaktiva ämnen och även transitering genom landet av sådana ämnen. *Greenpeace* anser att utförsel till icke OECD-länder bör vara förbjuden.

Skälen för regeringens förslag:

Bakgrund

Enligt reglerna om hälsoskydd i fördraget (kap. 3, artikel 30 – 39) skall gemensamma normer beslutas för strålskyddet. Sådana regler finns i en omfattande sekundärlagstiftning på området i form av förordningar och direktiv. En redogörelse för dessa regler och för de övergångsbestämmelser som gäller enligt anslutningsavtalet har lämnats i prop. 1994/95:19. Som konstateras i propositionen finns det i strålskyddslagen

(1988:220) och i livsmedelslagen (1971:511) de bemyndiganden som behövs för att regeringen eller de ansvariga myndigheterna skall kunna besluta om nödvändiga föreskrifter på grund av de sekundära rättsakterna. De regler om uppgiftslämnande som finns i artikel 34, 36 och 37 kan fullgöras av de ansvariga myndigheterna eller av regeringen i samband med behandlingen av tillståndsansökningar m.m. utan att någon särskild lagstiftning behövs. I fråga om ett direktiv som grundas på strålskyddsreglerna i fördraget krävs dock lagstiftning.

Rådets direktiv 92/3/Euratom av den 3 februari 1992 om övervakning och kontroll av transporter av avfall mellan medlemsstater samt till och från gemenskapen innehåller bestämmelser om ett tillståndsförfarande vid transporter av radioaktivt avfall samt begränsningar i rätten till export till länder utanför gemenskapen.

Med radioaktivt avfall avses enligt direktivet alla ämnen som innehåller eller är förorenade med radionuklider och för vilka det inte finns någon användning (artikel 2).

Enligt direktivet krävs tillstånd för transport av radioaktivt avfall från ett EU-land till ett annat (artikel 4). För att transporten skall få genomföras måste det land som skall ta emot avfallet ge sitt godkännande. Detsamma gäller beträffande eventuella transitländer. Mottagar- eller transitlandet kan också ställa villkor för transporten. Villkoren får inte vara strängare än de som normalt tillämpas för transporter inom landet i fråga (artikel 6). Transporten måste dock minst uppfylla de krav som gäller enligt nationella regler, gemenskapsbestämmelser och internationella överenskommelser om transport av radioaktiva ämnen (artikel 3).

Direktivets regler avseende stater utanför EU är utformade på ett något annorlunda sätt men innebär också att tillstånd krävs för import till respektive export från en medlemsstat vad avser radioaktivt avfall. Tillstånd får inte ges för export till antarktiska fastlandet, till stat utanför EU som undertecknat den fjärde ACP/EEG-konventionen (vissa stater i Afrika, Karibien och Stilla havet) eller till stat som saknar tekniska, rättsliga eller administrativa resurser att hantera radioaktivt avfall på ett säkert sätt (artikel 11).

Direktivet omfattar inte s.k. förseglade källor som återsänds av användaren till den som tillhandahållit källan, utom i fall då källan innehåller klyvbart material. Direktivet inskränker inte rätten att skicka tillbaka avfall till ursprungslandet, om avfallet mottagits för behandling. Slutligen finns regler som skall säkerställa att avfallet tas tillbaka av avsändaren om transporten inte kan genomföras på avsett sätt.

I kommissionens beslut 93/552/Euratom av den 1 oktober 1993 finns de standarddokument för övervakning och kontroll av transporter av radioaktivt avfall som avses i direktivet.

Tillstånd till utförsel av radioaktivt avfall

De svenska reglerna om radioaktivt avfall finns i kärntekniklagen och strålskyddslagen. Enligt 1 § kärntekniklagen gäller att utförsel av kärnavfall är tillståndspliktig kärnteknisk verksamhet. Bestämmelserna i kärntekniklagen syftar enligt 3 § till att upprätthålla säkerheten, dvs.

undvika olyckor, och till att uppfylla Sveriges överenskommelser om att förhindra spridning av kärnvapen och obehörig befattning med kärnämne och sådant kärnavfall som utgörs av använt kärnbränsle. Den som bedriver kärnteknisk verksamhet ansvarar bl.a. för att det kärnavfall omhändertas som härrör från verksamheten. Frågor om tillstånd till utförsel av kärnavfall prövas enligt 19 § förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet av Statens strålskyddsinstitut (SSI) eller, om det rör sig om högaktivt avfall från upparbetning, av regeringen.

Utförsel av kärnämne är tillståndspliktig enligt lagen (1991:341) om strategiska produkter. Med kärnämne avses vid tillämpningen av lagen även använt kärnbränsle som inte har placerats i slutförvar. Tillståndsprövningen enligt lagen omfattar således även material som avses i direktivet 92/3/Euratom.

Frågor om strålskydd regleras i strålskyddslagen, som också innehåller vissa bestämmelser om ansvaret för radioaktivt avfall som uppkommit i verksamhet med strålning (13 och 14 §§). Utförsel ur landet av radioaktivt avfall omfattas dock inte av tillämpningsområdet för lagen och ingår inte i begreppet verksamhet med strålning enligt 5 §. Bestämmelser om tillståndsplikt finns i 20 och 21 §§. Av 23 § följer att tillstånd enligt strålskyddslagen normalt inte behövs om tillstånd meddelats enligt kärntekniklagen. I sådana fall meddelas i stället strålskyddsvillkor enligt 27 § strålskyddslagen.

För att uppfylla direktivets krav behöver strålskyddslagen kompletteras, så att utförsel av radioaktivt avfall blir tillståndspliktig även i de fall tillståndskrav inte gäller enligt kärntekniklagen och lagen om strategiska produkter. *Statens strålskyddsinstitut* föreslår i sitt yttrande att ett tillståndskrav för utförsel införs för alla typer av radioaktiva ämnen och inte bara för avfall. Regeringen anser att även om det kan finnas skäl för en sådan utvidgning bör den frågan beredas särskilt och behandlas i ett annat sammanhang. En särskild regel om transitering torde inte behövas när såväl införsel, transport och – i fråga om avfall – utförsel är tillståndspliktig.

En bestämmelse om tillståndsplikt bör tas in i 20 §. Utförsel av radioaktiva ämnen bör ingå i begreppet verksamhet med strålning enligt 5 §. Dessutom bör det i en ny 20 a § anges att utförsel inte får ske till Antarktisområdet, till en stat utanför EU som är part i den fjärde ACP/EEG-konventionen eller till en stat som har förbjudit sådan införsel eller som kan antas sakna förmåga att ta hand om avfallet på ett säkert sätt.

Föreskrifter om undantag från dessa regler i vissa fall, t.ex. i fråga om utförsel av avfall som mottagits av Sverige och som skall återsändas efter behandling, kan beslutas av regeringen eller en myndighet med stöd av 3 § strålskyddslagen. Den bestämmelsen kan också tillämpas för att undanta material i de fall utförselprövningen skall ske enligt lagen om strategiska produkter. Ytterligare regler om förbud mot utförsel av avfall till vissa länder behövs inte mot bakgrund av dessa bestämmelser.

Vid utförsel av material som faller under kärntekniklagen sker tillståndsprövningen enligt den lagen. 5 a § bör därför kompletteras med en hänvisning till de nya reglerna i strålskyddslagen. En motsvarande

Slutligen bör 24 § strålskyddslagen kompletteras med en bestämmelse av vilken framgår att tillstånd till införsel eller utförsel av avfall får gälla i högst tre år. Direktivets regler om hanteringen av tillståndsärenden kräver inte lagstiftning.

7 Mellanlagring av utländskt använt kärnbränsle och kärnavfall

Regeringens förslag: Förbudet mot slutförvaring av utländskt använt kärnbränsle eller kärnavfall utvidgas till att omfatta mellanlagring.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks eller lämnas utan invändningar.

Skälen för regeringens förslag:

Bakgrund

Enligt 5 a § kärntekniklagen är det förbjudet att utan tillstånd slutförvara utländskt använt kärnbränsle eller kärnavfall i Sverige. I förarbetena till den svenska bestämmelsen (prop. 1992/93:98) framhålls att ett förbud av denna art inte strider mot Euratom-fördraget. Detta bekräftades också vid Sveriges anslutningsförhandlingar med EU. I den gemensamma förklaring beträffande tillämpningen som EU:s medlemsländer och Sverige kom överens om sägs att varje medlemsstat avgör vilken politik den skall föra när det gäller slutstegen i kärnbränslecykeln.

Det svenska programmet för slutligt omhändertagande av det använda kärnbränslet utarbetas av reaktorinnehavarna och redovisas vart tredje år till regeringen enligt 12 § kärntekniklagen. Den metod som avses tillämpas i Sverige för omhändertagandet är direktdeponering. Med denna metod kan slutstegen i kärnbränslecykeln sägas omfatta tre delar: mellanlagring av använt kärnbränsle, inkapsling samt slutförvaring genom deponering i ett djupförvar.

Mellanlagringen utgör det första steget i den slutliga hanteringen av det använda kärnbränslet. I mellanlagret förvaras materialet i cirka 40 år – i vissa fall upp till 60 år – för att sedan kapslas in och deponeras i ett slutförvar. Under mellanlagringen minskar bränslets aktivitetssinnehåll och resteffekt med ca 90 %. Värmeavgivningen minskar avsevärt. Därmed underlättas hanteringen inför slutlig deponering.

I Sverige mellanlagras det använda kärnbränslet i det s.k. centrala mellanlagret för använt kärnbränsle, CLAB, som ligger intill OKG AB:s kärnkraftverk i Oskarshamn. CLAB togs i drift 1985 och avlastade då lagringsbehovet vid kärnkraftverken. CLAB består av en mottagningsbyggnad ovan jord och ett förvaringsutrymme i berggrum. Kärnbränslet hanteras och förvaras nedsänkt i vatten i rostfria bassänger.

Låg- och medelaktivt avfall från drift av kärnkraftreaktorer och annan kärnteknisk verksamhet deponeras i slutförvaret för reaktoravfall (SFR-1), som är beläget intill Forsmarks kärnkraftverk.

Prop. 1994/95:118

Förbud mot mellanlagring

Att varje land skall ta fullt ansvar i alla led för det använda kärnbränsle och kärnavfall som uppkommer i landet har vid flera tillfällen slagits fast av riksdagen som en grundläggande princip för Sveriges handlande. Denna princip har kommit till uttryck i kärntekniklagen genom förbudet mot slutförvaring i Sverige av använt kärnbränsle och kärnavfall från en kärnteknisk anläggning i ett annat land. Med slutförvaring avses enligt 2 § 1 c lagen sådan förvaring som avses bli bestående. Förbudet avser således inte mellanlagring av använt kärnbränsle och kärnavfall med hög aktivitet. Teoretiskt skulle alltså ett tillstånd till införsel och mellanlagring av sådant avfall kunna ges enligt kärntekniklagen.

Som nämnts utgör mellanlagringen ett led i det slutliga omhändertagandet av avfallet. Den är ett av slutstegen i kärnbränslecykeln. Principen att varje stat skall ta fullt ansvar för sitt avfall måste därför gälla även för mellanlagring. Införsel och mellanlagring av utländskt material i Sverige som senare skall slutförvaras utomlands är dessutom olämplig av principiella skäl mot bakgrund av den långa tid som mellanlagringen avser. Det svenska programmet för slutligt omhändertagande av använt kärnbränsle och kärnavfall är inte heller utformat för en sådan hantering.

Regeringen anser därför att det svenska förbudet mot slutförvaring av utländskt använt kärnbränsle och kärnavfall bör utvidgas till att även omfatta mellanlagring av material med utländskt ursprung. När det gäller frågan om ett sådant förbud skulle komma i konflikt med EU:s regler kan konstateras att de överväganden som regeringen gjorde inför beslutet om förbud mot slutförvaring (prop. 1992/93:98 sid. 29 ff) även är tillämpliga på mellanlagring. Ett förbud mot mellanlagring strider inte mot Euratom-fördraget eller mot andra EU-regler. Att slutsatserna i den propositionen är riktiga stöds också av den nyssnämnda gemensamma deklarationen.

Förbudet bör endast avse mellanlagring som sker i avvaktan på slutförvaring. Det bör inte omfatta lagring i Sverige av utländskt använt kärnbränsle eller kärnavfall under en begränsad period för andra syften, t.ex. då materialet är föremål för undersökningar av olika slag. Inte heller lagring som utgör ett led i en behandlingsprocess bör omfattas. Därmed avses en process som avser att förändra avfallets egenskaper med avseende på volym, form, aktivitetssinnehåll och kemiska egenskaper m.m. I dessa fall är det inte fråga om åtgärder som kan ses som ett led i det slutliga omhändertagandet av använt kärnbränsle eller kärnavfall.

Det nya regeln om förbud mot mellanlagring bör tas in i 5 a § andra stycket kärntekniklagen.

Det slutliga omhändertagandet av det använda kärnbränslet planeras bli utfört i två huvudfaser, demonstrationsdeponering och slutförvaring. Demonstrationsdeponering infördes första gången som ett begrepp i det tredje programmet för forskning m.m. angående kärnavfallens behandling och slutförvaring. Programmet överlämnades till regeringen den 31 mars

1993. Demonstrationsdeponeringen planeras omfatta 5-10 % av den totala mängden använt bränsle. Det deponerade bränslet skall kunna återtas under demonstrationsskedet.

Det kan diskuteras om definitionen av begreppet slutförvaring i 2 § 1 c kärntekniklagen behöver kompletteras för att förtydliga att även demonstrationsdeponering omfattas. Slutförvaring är enligt lagen förvaring som avses bli bestående. När det gäller demonstrationsdeponering torde det inte råda någon tvekan om att avsikten i och för sig är att förvaringen skall bli bestående. Skillnaden jämfört med den slutgiltiga deponeringen är endast att materialet kan återtas utan svårigheter, om detta skulle visa sig nödvändigt. Det står därför klart att även en demonstrationsdeponering skall ses som slutförvaring i kärntekniklagens mening och att den omfattas av förbudet mot slutförvaring av utländskt använt kärnbränsle och kärnavfall i 5 a § andra stycket kärntekniklagen. Någon komplettering av lagstiftningen på denna punkt är därför inte nödvändig.

8 Försörjning med kärnbränsle

Regeringens förslag: Bestämmelserna i Euratom-fördraget om försörjning med kärnbränsle tillämpas i praktiken inte enligt sin ordalydelse och kräver därför inte någon ändring i de svenska reglerna. Regeringen ges dock ett bemyndigande att meddela föreskrifter för att säkerställa att de begränsade krav som ställs enligt det s.k. förenklade förfarandet uppfylls av dem som bedriver kärnteknisk verksamhet. Av praktiska skäl tas regeln in i kärntekniklagen.

Promemorians förslag: Som villkor för tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall gälla att Euratom-fördragets krav beträffande försörjning med kärnämnen m.m. är uppfyllda.

Remissinstanserna: *Statens kärnkraftinspektion* anser att förslaget kan medföra oklarheter om i vilken omfattning fördraget gäller för en enskild tillståndshavare och föreslår att nödvändiga föreskrifter i stället meddelas av regeringen eller en myndighet. Ett bemyndigande föreslås i 3 § kärntekniklagen för regeringen eller en myndighet att utfärda föreskrifter. *Svensk Kärnbränslehantering AB*, *Sydkraft AB* och *Vattenfall AB* motsätter sig förslaget med hänvisning till att fördraget inte tillämpas enligt sin ordalydelse.

Skälen för regeringens förslag:

Bestämmelser i fördraget

Bestämmelserna i kapitel 6 i Euratom-fördraget om försörjning (artikel 52-76) syftar till att genom en gemensam försörjningspolitik tillförsäkra medlemsländerna lika tillgång till malmer, råmaterial och speciella klyvbara material (anrikat uran och plutonium).

En särskild byrå (Euratoms försörjningsbyrå, EFB) skall ha optionsrätt till malmer, råmaterial och särskilt klyvbart material som produceras inom medlemsländerna. Byrån skall ha ensamrätt att ingå avtal om leverans av malmer, råmaterial eller speciella klyvbara material från länder inom eller utom gemenskapen (artikel 52). Medlemsstaterna skall garantera att EFB fritt får utöva sin verksamhet inom deras områden (artikel 56).

Enligt artikel 57–63 skall EFB ingå avtal med producenterna om leveranser. Byrån skall sedan fördela materialet till förbrukarna inom gemenskapen. Även export utanför gemenskapen är i vissa fall möjlig. Byrån är inte skyldig att utöva sin optionsrätt enligt dessa bestämmelser.

Enligt artikel 64–66 skall byrån också svara för inköp av material från producenter utanför gemenskapen. Enskilda medlemsstater kan dock enligt artikel 66 ges rätt att själva träffa avtal om sådana leveranser.

Artikel 67–69 innehåller regler om prissättning. De priser som bestäms genom att balansera tillgång och efterfrågan får medlemsstaterna inte åsidosätta genom nationella föreskrifter. Likaså är prissättning som tillförsäkrar vissa förbrukare en privilegierad ställning förbjuden. Kommissionen får i sådana fall justera priserna till en nivå som överensstämmer med principen om lika tillgång. Rådet kan på förslag av kommissionen genom enhälligt beslut fastställa priser.

Artikel 70–72 behandlar prospektering och utnyttjande av mineralfyndigheter. Kommissionen kan lämna rekommendationer till medlemsstaterna om hur fyndigheter skall utnyttjas. En medlemsstat som inte utnyttjar tillgängliga resurser kan i vissa fall efter beslut av rådet i sista hand fråntas rätten till lika tillgång till övriga resurser inom gemenskapen.

Dessa bestämmelser kompletteras av bestämmelserna i artikel 86 – 91 om egendomsordning, där det bl.a. sägs att de speciella klyvbara materialen skall vara gemenskapens egendom. Medlemsstaten, personen eller företaget äger dock obegränsad rätt att använda och förbruka materialen.

Vissa särskilda bestämmelser för tillämpningen av försörjningsreglerna har beslutats. I rådets förordning nr 9 av den 2 februari 1960 om fastställandet av malmhalter enligt artikel 197.4 i fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen har rådet beslutat om hur den genomsnittliga halten i malmer skall definieras vid tillämpningen av artikel 197.4. Med stöd av artikel 74 har kommissionen beslutat om förordningen (Euratom) nr 17/66 av den 29 november 1966 om undantag för överföring av små mängder malmer, råvaror och särskilda termiskt klyvbara material från bestämmelserna i kapitlet om försörjning. Denna förordning har ändrats genom kommissionens förordning (Euratom) nr 3137/74.

Den praktiska tillämpningen

De ovan redovisade reglerna om EFB:s optionsrätt är utformade för en situation med brist på uran, där användarna skall tillförsäkras en lika tillgång till kärnbränsle i enlighet med fördragets syften. Någon sådan brist på uran har aldrig rått på världsmarknaden. Bestämmelserna har

därför aldrig kommit att tillämpas enligt sin ordalydelse. I stället tillämpas ett s.k. förenklat förfarande, som framgår av de regler som fastställts för byråns arbete (bestämmelser för byrån beslutade den 5 maj 1960, som ändrats genom EFB:s förordning av den 15 juli 1975). Det förenklade förfarandet innebär att EFB kan ange allmänna villkor om vad som skall ingå i anskaffningsavtalen. Användarna får själva förhandla med leverantörerna om leverans och sluta avtal. När enighet om leverans nåtts underställs kontraktet EFB för godkännande och undertecknande. Varje kontrakt undertecknas således av tre parter: användare, leverantör och EFB. EFB skall fatta sitt beslut inom 10 dagar. Beslutet kan överprövas av kommissionen.

Bestämmelserna om byråns ensamrätt att ingå avtal med leverantörer utanför gemenskapen har sedan länge tillämpats relativt automatiskt och problemfritt genom reglerna om förenklat förfarande. På senare tid har dock byrån i något fall ingripit genom att begränsa möjligheterna att köpa uran från Ryssland och andra OSS-stater.

Transporter av små kvantiteter uran har som framgått ovan helt undantagits från reglerna om försörjning.

I fördragets artikel 91 anges att egendomsordningen i fråga om föremål, material och tillgångar, som inte omfattas av gemenskapens äganderätt enligt kapitel 8, skall bestämmas genom lagstiftningen i varje medlemsstat. I formell mening omfattar äganderättsreglerna och optionsrätten även använt kärnbränsle. Sverige har därför i förhandlingarna säkerställt att denna formella äganderätt och optionsrätt inte skall påverka det svenska slutförvarsprogrammet. Detta har skett genom den gemensamma förklaring om tillämpning av Euratom-fördraget, som ingår i slutakten till Sveriges anslutningsfördrag. I förklaringen anges att varje medlemsstat avgör vilken politik den skall föra när det gäller slutstegen i kärnbränslecykeln. I samband med förhandlingarna mottog den svenska regeringen en skrivelse från kommissionen om tillämpningen av reglerna om optionsrätt. Av skrivelsen framgår att optionsrätten aldrig var avsedd att tillämpas beträffande använt kärnbränsle.

Särskilda villkor om försörjningsreglerna

Reglerna om gemenskapens optionsrätt till klyvbart material för att säkerställa försörjningen har aldrig kommit att tillämpas. Reglerna i kapitel 8 om gemenskapens äganderätt till särskilt klyvbart material medför heller inte några praktiska konsekvenser för Sverige eller svenska kraftföretag. Det finns därför enligt regeringens mening inte något behov av någon allmän kompletterande lagstiftning med anledning av reglerna om optionsrätt och gemenskapens äganderätt. Reglerna om förenklat förfarande har utfärdats i form av förordningar och blir därför – liksom Euratom-fördraget – direkt gällande i Sverige.

Det finns dock en allmän skyldighet enligt artikel 56 i fördraget att säkerställa att EFB fritt kan utöva sin verksamhet inom landet, vilket förutsätter nationella kompletterande regler. Remissinstanserna är ense om att promemorians förslag till komplettering i kärntekniklagen (1984:3) är alltför långtgående och kan skapa oklarhet om vilka krav som ställs på

de svenska företagen. Förslaget bör därför inte genomföras. I stället bör regeringen bemyndigas att meddela de föreskrifter som behövs för att säkerställa att de begränsade skyldigheter fullgörs som i praktiken åligger kärnkraftföretagen. Regeringen kan i förordning närmare avgränsa omfattningen av dessa skyldigheter, så att oklarheter kan undvikas och bestämmelserna utformas med hänsyn till den praktiska tillämpningen av försörjningsreglerna.

Regler om försörjning med kärnbränsle faller egentligen utanför kärntekniklagens tillämpningsområde. Eftersom de transaktioner som omfattas av byråns verksamhet ändå är tillståndspliktiga enligt kärntekniklagen är den enklaste lösningen dock att anknyta till den lagen. Ett allmänt bemyndigande att meddela föreskrifter om tillämpning av Euratoms försörjningsregler synes inte behövligt. I stället bör regeringen kunna föreskriva att tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall förenas med sådana villkor som behövs för att de begränsade skyldigheter skall uppfyllas som följer av försörjningsreglerna. Bestämmelsen bör tas in som en ny 8 a § i kärntekniklagen.

9 Säkerhetskontroll av klyvbart material

Regeringens förslag: Euratom-fördragets regler om säkerhetskontroll (safeguards) motsvaras av de svenska bestämmelserna i kärntekniklagen. De föreskrifter som kan behövas kan beslutas med stöd av de bemyndiganden som redan finns i den lagen. För att säkerställa att sanktioner enligt artikel 83 i Euratom-fördraget kan genomföras och att uppgifter lämnas enligt reglerna i förordningen (Euratom) nr 3227/76 görs dock tillägg till 18 och 27 §§ kärntekniklagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Statens kärnkraftinspektion* tillstyrker ändringen i 18 § och anför att skyldigheten att lämna uppgifter kan säkerställas genom ett allmänt bemyndigande att meddela föreskrifter om fullgörandet av förpliktelser enligt Euratom. *Svensk Kärnbränslehantering AB*, *Sydskraft AB* och *Vattenfall AB* motsätter sig ändringarna i kärntekniklagen och anför bl.a. att det finns andra direkt verkande sanktionsregler enligt fördraget och att vilka uppgifter som i praktiken lämnas enligt förordningen 3227/76 varierar för olika företag.

Skälen för regeringens förslag:

Bakgrund

Enligt bestämmelserna i kapitel 7 i Euratom-fördraget (artikel 77–85) om säkerhetskontroll – eller safeguards, som är en internationellt använd benämning på denna kontrollverksamhet – skall kommissionen försäkra sig om att malmer, råmaterial och speciella klyvbara material inte används inom medlemsstaterna för andra ändamål än som uppgetts av

förbrukarna samt att föreskrifterna om försörjning iakttas, liksom alla särskilda kontrollförpliktelser som gemenskapen har avtalat om med ett tredje land eller en internationell organisation. Uppgiften fullgörs av en särskild avdelning inom kommissionen – Euratoms Safeguardsinspektion. Kontrollen omfattar inte kärnteknisk utrustning; sådan kontroll är en nationell angelägenhet.

Innehavaren av en kärnteknisk anläggning är skyldig att uppge anläggningens grundläggande tekniska data till kommissionen samt att upprätta och tillhandahålla driftrapporter för att möjliggöra bokföring av kärnämnen m.m. Det sistnämnda skall gälla även för transport av råmaterial och särskilda klyvbara material. Reglerna innebär att det är operatören i medlemsstaten som ansvarar direkt mot kommissionen i fråga om safeguards. Euratom-inspektörerna har direktkontakt med operatören utan att medlemsstatens myndigheter behöver delta.

Närmare bestämmelser om rapporteringskraven finns i kommissionens förordning (Euratom) nr 3227/76 av den 19 oktober 1976 om tillämpningen av bestämmelserna om säkerhetskontroll i Euratom, som ändrats genom förordningarna nr 220/90 och nr 2130/93. Förordningen innehåller omfattande förteckningar över de uppgifter som skall lämnas. Kommissionen skall för anläggningarna besluta om särskilda kontrollbestämmelser, som närmare anger hur kontrollförfarandet samt den fortsatta rapporteringen skall gå till.

Kommissionen har rätt att sända inspektörer till medlemsstaterna. När en ny inspektör besöker en medlemsstat för första gången skall samråd ske med medlemsstaten. Om en medlemsstat begär det, skall kommissionens representant åtföljas av representanter för medlemsstatens myndighet. Inspektörerna skall få tillgång till de uppgifter som behövs och tillträde till alla platser och hos alla personer som i sitt yrke befattar sig med material, utrustningar eller anläggningar som är föremål för kontrollen. Om genomförandet av kontrollen hindras, kan kommissionen utverka ett beslut från EU-domstolen om genomförandet. De nationella myndigheterna skall säkerställa att beslutet kan genomföras (artikel 81).

Inspektörerna granskar bokföringen avseende klyvbart material m.m. Om överträdelser konstateras i fråga om bokföringen, kan kommissionen ålägga medlemsstaten att vidta de åtgärder som behövs för att överträdelserna skall upphöra (artikel 82).

Artikel 83 innehåller regler om sanktioner om förpliktelseerna om safeguards åsidosätts. De sanktioner som kan bli aktuella är följande:

- a) varning,
- b) indragning av särskilda förmåner, som finansiellt eller tekniskt bistånd,
- c) företaget ställs under förvaltning för en tid av högst fyra månader av en person eller grupp av personer som utsetts genom överenskomelse mellan kommissionen och den stat där företaget hör hemma,
- d) återtagande, helt eller delvis, av råvaror och speciella klyvbara material.

Om kommissionens beslut om sanktioner innebär att material skall överlämnas, skall beslutet kunna verkställas enligt artikel 164. Medlemsstaterna skall även i övrigt säkerställa att sanktionerna verkställs och

Det nationella ansvaret

Kommissionen ombesörjer för medlemsstaterna räkning delar av den rapportering till IAEA som medlemsstaterna åtagit sig att göra enligt det s.k. icke spridningsavtalet (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT) och det anslutande kontrollavtalet mellan Euratom och IAEA. Sverige har under förhandlingarna hävdade det nationella ansvaret i icke-spridningsfrågor. Det har fått till följd att en gemensam förklaring om icke-spridning har fogats till anslutningsfördraget. Förklaringen har följande lydelse:

"De avtalsslutande parterna understryker vikten av att massförstörelsevapen inte sprids och av att de fortsätter att stödja fördraget om förhindrande av spridning av kärnvapen (NPT).

De bekräftar att det också i fortsättningen skall vara ett nationellt ansvar att uppfylla förpliktelseerna enligt NPT, utan att detta påverkar IAEA:s ansvar och det ansvar som Europeiska atomenergigemenskapen har i samband med tillämpningen av artikel III.1 och III.4 i NPT.

De avser att följa de riktlinjer som den särskilda grupp av kärnteknikexporterande stater (Nuclear Suppliers' Group) fastställt och att säkerställa att kärnämne och sådan utrustning som har särskilt konstruerats eller iordningställt för bearbetning, användning eller framställning av kärnämne exporteras till länder som inte har kärnvapen endast på villkor att heltäckande IAEA-kontroll tillämpas.

Utan att det påverkar Sveriges åtagande enligt Euratom-fördraget bekräftar Sverige att landet för att uppfylla sina åtaganden enligt NPT kommer att ha ett nära samarbete med IAEA som medlem i den organisationen och också att samarbeta inom ramen för det avtal som har publicerats i IAEA:s skriftserie INFCIRC/193".

Det närmare samarbetet mellan den svenska tillsynsmyndigheten Statens kärnkraftinspektion (SKI), IAEA och Euratoms safeguard-inspektorat beträffande den internationella safeguard-verksamheten har behandlats i en skrivelse från kommissionen till den svenska regeringen.

Sanktionsregler m.m.

Euratom-fördraget och den ovan nämnda förordningen medför direkt verkande förpliktelser för den enskilde att lämna vissa bestämda uppgifter till kommissionen. När det gäller rätten till tillträde till anläggningar och tillgång till uppgifter enligt artikel 81 krävs dock ett särskilt beslut av domstolen för att tvångsåtgärder skall kunna vidtas. Den behöriga myndigheten i medlemsstaten skall säkerställa att inspektörerna får tillträde till de platser som anges i beslutet. Medlemsstaterna skall också svara för att sanktioner enligt artikel 83 verkställs.

Tillämpningsområdet för bestämmelserna i artikel 77 – 85 motsvarar det som gäller för kärntekniklagen (1984:3). Även om definitionen av de material som omfattas av fördragets regler är utformad på ett något

annorlunda sätt än i kärntekniklagen, kommer de verksamheter i Sverige som faller under fördragets regler att utgöra kärnteknisk verksamhet enligt vår lagstiftning.

Kärntekniklagens tillsynsbestämmelser i 16 – 18 §§ innehåller regler om uppgiftslämnande och tillträde till anläggningar m.m. som motsvarar de krav som ställs i Euratom-fördraget. Enligt 17 § andra stycket skall tillståndshavarens skyldigheter i detta avseende även gälla gentemot den som utsetts som övervakare av att de förpliktelser uppfylls som följer av Sveriges överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen. Denna bestämmelse har införts med hänsyn till de rättigheter som tillkommer IAEA:s inspektörer enligt icke-spridningsavtalet. Den är dock enligt sin ordalydelse tillämplig även på inspektörer från Euratoms safeguardinspektion.

Enligt 3 § kärntekniklagen skall kärnteknisk verksamhet bedrivas på sådant sätt att kraven på säkerhet tillgodoses och de förpliktelser uppfylls som följer av Sveriges överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen och obehörig befattning med kärnämne och sådant kärnavfall som utgörs av använt kärnbränsle. Enligt 3 § andra stycket får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela de föreskrifter som behövs för att sådana förpliktelser skall uppfyllas som ingår i överenskommelser som avses i första stycket. Detta bemyndigande omfattar bestämmelser om safeguards i Euratom-fördraget och de särskilda rättsakterna.

På några punkter finns det dock skäl att komplettera kärntekniklagen med hänsyn till Euratoms regler om safeguards. I 27 § kärntekniklagen finns en bestämmelse om straff vid underlåtenhet att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten eller om felaktiga uppgifter lämnas. Bestämmelsen bör även gälla uppgiftslämnande till kommissionen enligt reglerna i förordningen (Euratom) nr 3227/76. Det måste anses följa av allmänna principer att Sverige som part i fördraget är skyldigt att säkerställa att uppgiftslämnandet direkt till kommissionen enligt dessa regler fullgörs. Med anledning av de synpunkter som framförts av kärnkraftindustrin bör framhållas att straffbestämmelsen inte blir tillämplig om uppgiftsskyldigheten fullgörs i enlighet med de särskilda kontrollbestämmelser som skall upprättas för varje anläggning enligt artikel 7 i förordningen.

Rätten till tillträde till anläggningar enligt artikel 81 kan säkerställas med stöd av bestämmelserna i 17 och 18 §§ kärntekniklagen. De sanktioner som kan beslutas av kommissionen med stöd artikel 83 innefattar dock långtgående åtgärder, som avviker från de tillsynsåtgärder som normalt beslutas enligt kärntekniklagen. Sanktionerna kan direkt verkställas enligt artikel 164 i fördraget endast till den del de avser överlämnande av material. Skyldigheten enligt artikel 83.4 att säkerställa att sanktionerna verkställs, som bör ankomma på tillsynsmyndigheten, bör därför anges särskilt i 18 § kärntekniklagen.

10.1 Förslaget till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)

5 §

Ändringen i punkten 1 medför att utförsel av ett radioaktivt ämne utgör verksamhet med strålning som omfattas av lagens tillämpningsområde.

20 §

Genom den nya fjärde punkten införs tillståndsplikt för utförsel av radioaktivt avfall. Begreppet radioaktivt avfall används i strålskyddslagen även i 13 §. Det definieras inte särskilt i lagen. I artikel 2 i direktiv 92/3/Euratom sägs att radioaktivt avfall skall omfatta ämnen som innehåller eller är förorenade med radionuklider och för vilka det inte finns någon användning. En motsvarande definition i strålskyddslagen synes obehövlig.

20 a §

De förbud mot utförsel av radioaktivt avfall som anges i den nya paragrafen följer av artikel 11 i direktiv 92/3/Euratom. Dessutom anges att utförsel inte får ske till stat som förbjudit import av radioaktivt avfall.

24 §

Den nya regeln om en begränsning av giltighetstiden för ett tillstånd till införsel eller utförsel följer av artikel 5.2 i direktiv 92/3/Euratom. På grund av bestämmelsen måste giltighetstiden för ett beslut om utförsel av radioaktivt avfall alltid begränsas.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

5 a §

Genom ändringen i andra stycket kompletteras det existerande förbudet mot slutförvaring av använt kärnbränsle eller kärnavfall med utländskt ursprung, så att även sådan mellanlagring som sker i avvaktan på slutförvaring omfattas. Bakgrunden till förslaget och innebörden av begreppet mellanlagring har redovisats i avsnitt 7. Som framgår av detta avsnitt omfattas inte lagring som sker under en begränsad period för andra syften, t.ex. då materialet skall undersökas eller behandlas här. Om ett syfte med lagringen är att radioaktiviteten skall minska och materialet kylas inför en slutförvaring, blir dock bestämmelsen tillämplig även om det också finns andra skäl för lagringen i Sverige. För att man i praktiken skall kunna tala om mellanlagring i avvaktan på slutförvaring måste lagringen avse en relativt lång tidsperiod.

I det tredje stycket har tagits in en hänvisning till de begränsningar i rätten till utförsel av radioaktivt avfall och den regel om tillståndets giltig-

het som föreslås i 20 a resp. 24 §§ strålskyddslagen. Bestämmelsen har sin bakgrund i att tillståndsprövningen vid in- och utförsel av radioaktivt avfall som utgör kärnavfall skall ske enligt kärntekniklagen och inte enligt strålskyddslagen.

8 a §

Enligt paragrafen, som är ny, kan regeringen föreskriva att tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall förenas med villkor som behövs för att säkerställa tillämpningen av krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material enligt Euratom. Som framgår av avsnitt 8 innebär dessa krav i praktiken att godkännande till leveransavtal måste inhämtas från Euratoms försörjningsbyrå. Brott mot villkor som meddelas enligt paragrafen kan inte läggas till grund för återkallelse av tillstånd enligt 15 § kärntekniklagen.

18 §

Bakgrunden till den nya bestämmelsen i andra stycket framgår av avsnitt 9.

27 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar när en uppgiftsskyldighet inte fullgörs eller oriktiga uppgifter lämnas. Genom det nya andra stycket kommer samma straffansvar att gälla i förhållande till uppgiftsskyldigheten enligt Euratoms regler i förordningen 3227/76. Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 9) blir ansvaret tillämpligt om uppgiftsskyldigheten inte fullgörs enligt de särskilda kontrollbestämmelser som beslutas för varje anläggning.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter

4 §

I paragrafen har tagits in en hänvisning till de begränsningar i rätten till utförsel av radioaktivt avfall som föreslås i 20 a och 24 §§ strålskyddslagen. Bestämmelsen har sin bakgrund i att utförselprövning i fråga om använt kärnbränsle skall ske enligt lagen om strategiska produkter och inte enligt strålskyddslagen.

Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:20)

Härigenom föreskrivs i fråga om strålskyddslagen (1988:220)

dels att 5, 20 och 24 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Med verksamhet med strålning avses i denna lag

1. tillverkning, införsel, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

2. användning av eller annan därmed jämförlig befattning med tekniska anordningar som kan alstra strålning.

Med verksamhet med strålning avses i denna lag

1. tillverkning, införsel, *utförsel*, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

2. användning av eller annan därmed jämförlig befattning med tekniska anordningar som kan alstra strålning.

15 a §

Utförsel av radioaktivt avfall får inte ske

1. till området söder om 60 grader sydlig bredd,

2. till stater utanför den Europeiska unionen som är parter i den fjärde ACP/EEG-konventionen.

Utförsel får inte heller ske till en stat som i sin lagstiftning förbjudit import av radioaktivt avfall eller som saknar förmåga att ta hand om sådant avfall på ett säkert sätt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar de ytterligare föreskrifter om förbud mot utförsel som behövs med hänsyn till strålskyddet.

Tillstånd krävs för att

1. tillverka, till landet införa, transportera, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha eller använda ett radioaktivt ämne,

2. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla en teknisk anordning som kan och är avsedd att sända ut joniserande strålning eller sådan del av anordningen som är av väsentlig betydelse från strålningssynpunkt,

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd.

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd,

4. från landet utföra radioaktivt avfall.

24 §

Ett tillstånd får begränsas till att avse viss tid.

Ett tillstånd får begränsas till att avse viss. *Tillstånd till utförsel av radioaktivt avfall får gälla högst tre år.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:220) om kärnteknisk verksamhet

dels att 3, 5 a, 18 och 27 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Kärnteknisk verksamhet skall bedrivas på sådant sätt att kraven på säkerhet tillgodoses och de förpliktelser uppfylls som följer av Sveriges överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen och obehörig befattningsmed kärnämne och sådant kärnavfall som utgörs av använt kärnbränsle.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter som behövs för att sådana förpliktelser skall uppfyllas som ingår i överenskommelser som avses i första stycket.

Särskilda bestämmelser i frågor som avses i första stycket samt i fråga om försörjning med kärnämnen finns i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen, som enligt lagen (1994:000) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen gäller här i landet, samt i de rättsakter som beslutats med stöd av fördraget.

Bestämmelser om strålskydd finns i strålskyddslagen (1988:220).

5 a §

Tillstånd att uppföra en kärnkraftsreaktor får inte meddelas.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

Förbud enligt andra stycket gäller även sådan mellanlagring av använt kärnbränsle eller kärnavfall som sker i avvaktan på slutförvaring.

I fråga om tillstånd till utförsel av kärnavfall gäller de begränsningar som följer av 15 a §

8 a §

Som villkor för tillstånd skall gälla att de krav är uppfyllda i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella kylvbara material som följer av bestämmelserna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

18 §

Tillsynsmyndigheten får besluta om de åtgärder som behövs samt meddela tillståndshavaren de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

Beslut enligt första stycket får även avse verkställandet av sanktioner enligt artikel 83.4 i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen eller enligt tillsynsmyndighetens föreläggande, får myndigheten låta vidta åtgärden på hans bekostnad.

27 §

Den som inte fullgör vad tillsynsmyndigheten begär eller beslutar med stöd av 17 eller 18 § eller vad den lokala säkerhetsnämnden begär med stöd av 21 § eller som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar myndigheten eller nämnden oriktiga uppgifter, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som inte fullgör sin uppgiftsskyldighet enligt kommissionens förordning (Euratom) Nr 3227/76 om tillämpning av bestämmelserna om säkerhetskontroll i Euratom eller som vid uppgiftslämnandet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter till kommissionen.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian (Ds 1994:124) Ändringar i lagstiftningen om kärnsäkerhet och strålskydd med anledning av anslutningen till den europeiska atomenergigemenskapen.

Prop. 1994/95:118
Bilaga 2

1 Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Statens strålskyddsinstitut (SSI), Statens kärnkraftinspektion (SKI), Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen, Greenpeace, Naturskyddsföreningen, Svensk kärnbränslehantering AB (SKB), Sydkraft AB och Vattenfall AB.

Den 28 oktober 1994 hölls ett möte med remissinstanserna där tillfälle gavs att även muntligen redovisa synpunkter. Samtliga remissinstanser utom Greenpeace var närvarande vid mötet. De synpunkter som framfördes vid mötet utöver de skriftliga remissyttrandena redovisas också i den följande sammanställningen.

2 Allmänna synpunkter

Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen, Greenpeace och Naturskyddsföreningen invänder mot den korta remisstiden och anför att det är tveksamt om förfaringssättet uppfyller regeringsformens beredningskrav. De framhåller att betänkandet är bristfälligt i sin analys av vilka konsekvenser Euratom-fördraget kan få beträffande svensk lagstiftning. Betänkandet är otillräckligt som grund för en proposition till riksdagen.

Naturskyddsföreningen anser att förslagen i betänkandet medför att Euratom-fördragets regler inte fullt ut och på ett konsekvent sätt införs i svensk lagstiftning. Gällande EU-rätt kommer då att vara en annan eller motsägas av den rätt som återges i den svenska lagstiftningen. Naturskyddsföreningen framhåller också att föreskrifter som utfärdas av svenska myndigheter skall grundas på ett bemyndigande av riksdagen och inte direkt av de regler som följer av Euratom-fördraget. Utredningen har enligt Naturskyddsföreningen inte beaktat detta i sina förslag.

Greenpeace anser att riksdagen bör lagfästa de principer som utgör grunden för utövandet av kärnteknisk verksamhet i Sverige innan nationen blir medlem i EU. Efter inträdet i unionen torde lagstiftningsåtgärder på detta område komma att vara förenade med praktiska genomförande problem av ett slag som inte finns i dag.

Folkkampanjen mot Kärnkraft-Kärnvapen anser att Euratom-fördraget är helt oförenligt med svensk lagstiftning och praxis. Fördraget kommer att gälla som svensk rätt. Folkkampanjen anser därför inte att det är relevant att diskutera några lagändringar.

SKI framhåller att genom anslutningen till Euratom kommer Euratom-fördragets text och förordningar som utfärdats med stöd av denna bli gällande rätt i Sverige utan att omsättas i svensk lag eller förordning. SKI

föreslår därför 3 § kärntekniklagen kompletteras med ett nytt stycke enligt följande: "kärnteknisk verksamhet skall också bedrivas på sådant sätt att de förpliktelser uppfylls som följer av Sveriges anslutning till den Europeiska atomenergigemenskapen."

Prop. 1994/95:118
Bilaga 2

Vattenfall anser att de föreslagna förändringarna i kärntekniklagen inte kan motiveras av fördragets praktiska tillämpning. Lagstiftningen har inte heller utformats på ett sätt som tar hänsyn till att fördragets ordalydelse avviker från dess praktiska tillämpning.

3 Informationsspridning

Greenpeace anser att Euratom-fördragets artikel 194, punkt 1, torde komma i konflikt med den svenska meddelarrätten. *Greenpeace* finner det därför häpnadsväckande att det i betänkandet påstås att de svenska reglerna om sekretess och meddelarfrihet uppfyller Euratoms krav.

Naturskyddsföreningen framhåller att Euratom-fördragets artikel 194 står i motsatsställning till den grundlagsskyddade meddelarfrihet som finns i Sverige. *Naturskyddsföreningen* finner det vara oacceptabelt att man låter bli att lösa denna motsatsställning.

4 Hälsoskydd

Ingen av remissinstanserna framför några erinringar mot övervägandena i promemorian.

5 Transporter av radioaktivt avfall

SSI har inget att invända mot sakinnehållet i promemorians lagförslag men föreslår följande bestämmelser i strålskyddslagen:

" 5 § Med verksamhet med strålning avses i denna lag

1. tillverkning, införsel, *utförsel*, *transitering genom landet*, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen.

20 § Tillstånd krävs för att

1. tillverka, till landet införa, *från landet föra ut*, *genom landet transitera*, transportera, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha eller använda ett radioaktivt ämne.

Tillstånd till utförsel av radioaktivt avfall får inte meddelas:

a) Om detta avses att bli lagrat eller förvarat inom ett område av jordytan som ligger söder om 60 grader sydlig bredd.

b) Om detta avses att bli transporterat till en stat som inte kan antas kunna ta hand om det på ett säkert sätt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om vissa förutsättningar för tillstånd till utförsel av radioaktivt ämne.

24 § Ett tillstånd får inte begränsas till att avse viss tid. *Tillstånd till införsel, utförsel och transitering genom landet av radioaktivt avfall får gälla i högst tre år.*"

Greenpeace anser att utöver förslagen i promemorian bör export förbjudas till icke OECD-länder. Det bör dessutom tydligt framgå av 24 § strålskyddslagen att tillstånd till utförsel av radioaktivt avfall endast får ges separat för varje enskilt exporttillfälle.

6 Mellanlagring av utländskt kärnavfall m.m.

SKI tillstyrker den föreslagna ändringen i kärntekniklagen. *SKI* anser dock att begreppet "avfall" i den föreslagna lagtexten bör klargöras med avseende på tillämpningen för använt kärnbränsle och kärnavfall.

Även *Naturskyddsföreningen* anser att begreppet avfall bör preciseras.

SSI föreslår att 5 a § kärntekniklagen får en annan utformning än den föreslagna, nämligen följande: "Tillstånd att uppföra en kärnkraftreaktor får inte meddelas.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara eller, i avvaktan på slutförvaring, mellanlagra använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

I fråga om tillstånd till utförsel av kärnavfall gäller de begränsningar som följer av 20 § 1 p. och 24 § strålskyddslagen (1988:220)."

Greenpeace välkomnar förslaget om förbud mot mellanlagring av utländskt kärnbränsle och kärnavfall. Förbudet bör dock vara ovillkorligt i den bemärkelsen att det inte bör finnas någon dispensmöjlighet.

SKB och *Sydskraft AB* har inget att erinra mot förslaget.

7 Försörjning med uran och egendomsordning

SKI anser att den föreslagna 8 a § kärntekniklagen är så formulerad att det kan uppstå oklarhet om i vilken omfattning bestämmelsen är tillämplig för en enskild tillståndshavare. Inspektionen föreslår som alternativ att det i 3 § kärntekniklagen uttrycks ett generellt krav rörande uppfyllelse av de förpliktelser som följer av Sveriges anslutning till den europeiska atomenergigemenskapen i enligt med vad *SKI* föreslagit. Regeringen eller *SKI* skulle med stöd av detta bemyndigande kunna meddela de närmare föreskrifter som erfordras.

SKB framhåller att de bestämmelser i Euratom-fördraget som 8 a § kärntekniklagen refererar till inte tillämpas enligt bokstaven utan enligt en successivt utvecklad praxis. Den föreslagna 8 a § kärntekniklagen skulle mot denna bakgrund leda till orimliga konsekvenser. Genom att knyta an regeln som ett villkor för tillstånd enligt kärntekniklagen skulle föreskriften kunna leda till att alla sådana tillstånd skulle kunna komma att dras in. Med hänsyn till den oklarhet både i formellt och materiellt hänseende som råder beträffande avsnitt II, kapitel VI, i fördraget anser *SKB* det oacceptabelt att i svensk lagstiftning som villkor för tillstånd införa ett materiellt krav enligt bestämmelserna i denna del av fördraget.

Sydskraft AB och *Vattenfall AB* anför liknande synpunkter.

SKI framhåller att om 3 § kärntekniklagen kompletteras på det sätt som *SKI* föreslagit som kommer tillståndshavare enligt kärntekniklagen att vara skyldig att följa såväl svenska bestämmelser som de som följer av Euratom-fördraget. Efterlevnaden av dessa bestämmelser kommer att ingå i *SKI*:s tillsynsverksamhet. *SKI* anser att det föreslagna tillägget till 27 § kärntekniklagen i ett sådant fall inte erfordras.

Vattenfall AB anser att de föreslagna ändringarna i 18 och 27 §§ kärntekniklagen är onödiga och omotiverade. Verkställighet av sanktioner kan ske med stöd av Euratom-fördraget. Vidare skapar det betänkligheter ur rättsäkerhetssynpunkt att införa straffansvar för brott mot en förordning som inte tillämpas enligt sin ordalydelse och sina ursprungliga intentioner. *SKB* och *Sydskraft AB* anför liknande synpunkter. De senare framhåller också att sanktioner mot brott mot Euratom-fördragets kapitel om kontroll av kärnämne finns i fördragets artikel 83. Dessa kan automatiskt verkställas i Sverige enligt fördragets artikel 164. De föreslagna ändringarna i 18 och 27 §§ skulle kunna innebära dubbel bestraffning vilket inte är acceptabelt.

1 Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)

Härigenom föreskrivs i fråga om strålskyddslagen (1988:220)
dels att 5, 20 och 24 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 20 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Med verksamhet med strålning avses i denna lag

1. tillverkning, införsel, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

1. tillverkning, införsel, *utförsel*, transport, saluförande, överlåtelse, upplåtelse, förvärv, innehav och användning av eller annan därmed jämförlig befattning med radioaktiva ämnen,

2. användning av eller annan därmed jämförlig befattning med tekniska anordningar som kan alstra strålning.

20 §

Tillstånd krävs för att

1. tillverka, till landet införa, transportera, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha eller använda ett radioaktivt ämne,

2. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla en teknisk anordning som kan och är avsedd att sända ut joniserande strålning eller sådan del av anordningen som är av väsentlig betydelse från strålningssynpunkt,

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd.

3. tillverka, till landet införa, saluföra, överlåta, upplåta, förvärva, inneha, använda, installera eller underhålla andra tekniska anordningar än sådana som avses i 2 och som kan alstra joniserande strålning och för vilka regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit krav på tillstånd,

4. från landet *utföra* radioaktivt avfall.

*Vid prövning av tillstånd till
utförsel av radioaktivt avfall gäller
att utförsel inte får ske*

*1. till området söder om 60
grader sydlig bredd,*

*2. till en stat utanför Europeiska
unionen som är part i den fjärde
ACP/EEG-konventionen av den 15
december 1989,*

*3. till en stat som förbjudit
import av radioaktivt avfall eller
som kan antas sakna förmåga att ta
hand om sådant avfall på ett säkert
sätt.*

24 §

Ett tillstånd får begränsas till att
avse viss tid.

Ett tillstånd får begränsas till att
avse viss tid. *Tillstånd till införsel
eller utförsel av radioaktivt avfall
får gälla högst tre år.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

dels att 5 a, 18 och 27 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

Tillstånd att uppföra en kärnkraftsreaktor får inte meddelas.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. *Detsamma gäller sådan mellanlagring som sker i avvaktan på slutförvaring.* Tillstånd får medges endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

Vid prövning av tillstånd till införsel eller utförsel av kärnavfall gäller de begränsningar som följer av 20 a och 24 §§ strålskyddslagen (1988:220).

8 a §

Regeringen får föreskriva att tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall förenas med de villkor som behövs för att säkerställa tillämpningen av de krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material som följer av bestämmelserna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

meddela tillståndshavaren de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

Prop. 1994/95:118

Bilaga 3

Beslut enligt första stycket får även avse verkställandet av sanktioner enligt artikel 83.1 i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergi-gemenskapen.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen eller enligt tillsynsmyndighetens föreläggande, får myndigheten låta vidta åtgärden på hans bekostnad.

27 §

Den som inte fullgör vad tillsynsmyndigheten begär eller beslutar med stöd av 17 eller 18 § eller vad den lokala säkerhetsnämnden begär med stöd av 21 § eller som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar myndigheten eller nämnden oriktiga uppgifter, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som inte fullgör sin uppgiftsskyldighet enligt kommissionens förordning (Euratom) nr 3227/76 av den 19 oktober 1976 om tillämpning av bestämmelserna om säkerhetskontroll i Euratom eller som vid uppgiftslämnandet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter till kommissionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1991:341) om strategiska produkter² skall införas en ny paragraf, 4 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Vid provning av tillstånd till utförsel av använt kärnbränsle gäller de begränsningar som följer av 20 a och 24 §§ strålskyddslagen (1988:220).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

² Senaste lydelse av lagens rubrik 1994:718.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-12-15

Närvarande: justitierådet Torkel Gregow, justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Sigvard Holstad.

Enligt en lagrådsremiss den 8 december 1994 (Miljö- och naturresursdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220),
2. lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,
3. lag om ändring i lagen (1991:341) om strategiska produkter.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Per Bergman.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 januari 1995

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sahlin, Hjelm-Wallén, Peterson, Hellström, Thalén, Freivalds, Wallström, Persson, Schori, Blomberg, Heckscher, Hedborg, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson

Föredragande: statsrådet Lindh

Regeringen beslutar proposition 1994/95:118 Lagstiftning med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upp- häver eller upprepar ett normgivningsbe- myndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
Strålskyddslagen (1988:220)		392L0003
Lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	8 a §	392L0003 376R3227
Lagen (1991:341) om strategiska produkter		392L0003

